

ERFGOEDANALYSE KERKEN MEIERIJSTAD

Een visie op kerken

COLOFON

Uitvoering:	Gijs Verkuijlen en Hans Gunter, Monumentenhuis Brabant.
Foto's:	Monumentenhuis Brabant, websites kerkeigenaren en andere openbaar toegankelijke sites.
Uitgave:	Gemeente Meierijstad.
Versie	Definitief oktober 2025

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING....6
1.1 Erfgoed telt....6
1.2 Nationale kerkenaanpak....6
1.3 Kerkenaanpak Brabant....7
1.4 Leeswijzer....7

2. AANPAK EN DOELSTELLING KERKENVISIE....8
2.1 Opgaven Meierijstad....8
2.2 Doelstelling, visie en uitgangspunten....9
2.3 De Meierijsstadse praktijk....10
2.4 Rijkwijdte kerkenvisie....11

3. RELIGIEUS ERFGOED GEMEENTE MEIERIJSTAD....12
3.1 Historische ontwikkeling....12
3.2 Kerkgebouw in gebruik eredienst en herbestemd....16
3.3 Kerken-en begraafplaatsenpaspoorten....25

4. DIALOOG: PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE....27
4.1 Dialoog aangaan....27
4.2 Toekomst geloofsgemeenschappen....27

5. ONTWIKKELKADER KERKEN....31
5.1 Inleiding....31
5.2 Franciscusparochie....31
5.3 Parochie H. Oda....36
5.4 Parochie H. Michael....40

6. AANBEVELINGEN EN VERVOLGACTIES....42
6.1 Vervolg participatieproces....42
6.2 Behoud door ontwikkeling....42
6.3 Aandacht voor Funeraire erfgoed....42
6.4 Koppel de kerkenvisie aan het omgevingsplan....43
6.5 Verduurzaming kerkgebouwen....43
6.6 Praktijklessen van herbestemming kerkgebouwen....44

BIJLAGE I: kerkenpaspoorten
BIJLAGE II: kerkenbiotopen
BIJLAGE III: paspoorten begraafplaatsen en kerkhoven

Managementsamenvatting

Kerkgebouwen vervullen een essentiële rol in de identiteit van de dorpen en kernen en vormen belangrijke elementen van de ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en cultuurhistorie binnen de gemeente. Door de toenemende ontkerkelijking komt dit religieus erfgoed steeds meer onder druk te staan. De gemeente Meierijstad is weliswaar geen eigenaar van deze kerkgebouwen, maar ziet zich wel als belanghebbende bij de toekomst ervan.

Gemeentelijk belang:

- Kerkgebouwen zijn beeldbepalende gebouwen die sterk bijdragen aan het karakter en de herkenbaarheid van dorpen en wijken.
- Leegstand, verval of sloop van kerken heeft directe ruimtelijke en maatschappelijke impact op de leefomgeving.
- De gemeente erkent de waarde van religieus erfgoed voor sociale cohesie, toerisme en cultureel-maatschappelijk gebruik.

Doel en aanpak van de kerkenvisie:

- Hoofddoel: het behoud van monumentale kerkgebouwen door inzet op toekomstbestendige functies.
- Werkwijze: een integrale benadering waarin erfgoedbeleid wordt verbonden met andere gemeentelijke opgaven zoals wonen, duurzaamheid en het sociale domein.

Gemeentelijke inzet:

- **Dialoog en samenwerking:** structureel overleg met kerkeigenaren en geloofsgemeenschappen als uitgangspunt.
- Beleidsoverstijgende koppelkansen: verbinden van de kerkenvisie aan het omgevingsplan, maatschappelijke voorzieningen, energietransitie en woningbouw.
- Procesafspraken en aanspreekpunt: Duidelijke kaders en één aanspreekpunt binnen de gemeente voor herbestemmingsinitiatieven.
- Netwerkvorming: Actieve samenwerking met ontwikkelaars, erfgoedorganisaties, vrijwilligers en maatschappelijke partners.

Inbreng en standpunten parochies:

- Franciscusparochie (Boerdonk, Eerde, Erp, Keldonk, Mariaheide, Veghel en Zijtaart)
  - Streeft naar behoud van twee hoofdkerken voor eredienst (Veghel en Erp); overige locaties worden per geval beoordeeld.
  - Herbestemming bij voorkeur in overleg met de lokale gemeenschap, gericht op maatschappelijke meerwaarde.
- Parochie H. Oda (Boskant, Nijnsel, Olland en Sint-Oedenrode):
  - Onderkent de kwetsbaarheid van de geloofsgemeenschappen door vergrijzing en afnemende vrijwilligers.
  - Streeft naar behoud van hoofdkerk in Sint-Oedenrode; andere kerken worden onderzocht op toekomstig gebruik en exploitatie.
- Parochie H. Michaël (Schijndel, Wijbosch):
  - Recent meerdere kerken gesloten en succesvol herbestemd.
  - Servatiuskerk blijft behouden als enige kerk binnen deze parochie in Meierijstad, mede vanwege goede bouwkundige staat en financiële situatie.

Conclusie:

De kerkenvisie biedt Meierijstad een beleidsmatig en bestuurlijk kader om als niet-eigenaar partner te zijn in het toekomstbestendig houden van kerkgebouwen. Via samenwerking met parochies en maatschappelijke partners wordt ingezet op herbestemming met draagvlak, behoud van identiteit en versterking van ruimtelijke en sociale kwaliteit in de kernen.

1. INLEIDING

Religieuze gebouwen vertegenwoordigen een cultuurhistorische rijkdom en zijn belangrijke dragers van identiteit. De gebouwen hebben primair een religieuze betekenis, naast een algemene maatschappelijke en culturele betekenis. Kerken vormen een markant onderdeel van steden en dorpen. Daarmee dragen de kerken bij aan de identiteit en herkenbaarheid van de kernen. Ze vormen daarbij een belangrijke schakel in het gevoel van de inwoners van thuis te zijn. Daarnaast vertegenwoordigen veel kerken een cultuurhistorische rijkdom en zijn soms zelfs een symbool voor dorpen en wijken.

Nederland telt ongeveer 7.000 kerkgebouwen, verspreid door heel het land. De meeste zijn nu nog in gebruik door de verschillende geloofsgemeenschappen die Nederland rijk is. De centrale plaats die kerk en kerkgebouw in Nederland – en dus ook in Brabant – innam wordt allengs minder. De oorzaken hiervan zijn divers. Het kerkbezoek en de betrokkenheid bij kerkgenootschappen, ook in financieel opzicht, nemen af. Gevolg is dat kerkgebouwen geleidelijk overbodig worden, waardoor leegstand dreigt. De financiële situatie van geloofsgemeenschappen maakt bovendien dat instandhouding van de gebouwen (kerken en pastorieën) een steeds groter wordend probleem is.

1.1 Erfgoed telt

In de beleidsbrief '*Erfgoed telt. De betekenis van erfgoed voor de samenleving*' (2018) heeft het kabinet speciale aandacht voor kerken. De voorgenomen sluiting van een kerk leidt vaak tot discussies tussen eigenaren, gelovigen, omwonenden en deskundigen, terwijl de staat van het gebouw verslechtert en de kosten voor instandhouding onnodig oplopen. De insteek van het Rijk is om op lokaal niveau een visie op de toekomst van kerkgebouwen te laten ontwikkelen met de verschillende belanghebbende en betrokken partijen (kerkgenootschappen, omwonenden, ontwikkelaars, deskundigen en overheden).

1.2 Nationale kerkenaanpak

Vanwege het gegeven dat steeds meer kerkgebouwen overcompleet raken ten gevolge van de sterke afname van het aantal kerkgangers, heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in de periode 2014 – 2016 een interactieve discussie gevoerd over de '*Agenda Toekomst Religieus Erfgoed*'. Samen met kerkelijke, bestuurlijke en maatschappelijke partijen werd door de RCE de aard en omvang van de problematiek verkend. Een volgende stap was het ondertekenen van een samenwerkingsovereenkomst tussen overheden, kerkeigenaren en erfgoedorganisaties op 10 november 2018, gericht op het ontwikkelen van een duurzaam toekomstperspectief voor het religieus erfgoed in Nederland. De ondertekenaars verklaren in die overeenkomst de komende jaren diverse acties te ondernemen, waarvoor de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in totaal 13,5 miljoen euro beschikbaar stelt. De voornoemde nationale kerkenaanpak heeft een nadere uitwerking gekregen in vijf programmalijnen: Kerkenvisies, Kennis, Duurzaamheid, Toegankelijkheid en Draagvlak. In de periode 2019-2021 werd zo'n 3 miljoen euro per jaar beschikbaar voor het opstellen van integrale kerkenvisies. Gemeente Meierijstad heeft een bijdrage aangevraagd en heeft een bedrag van € 40.000,- gehonoreerd gekregen. Het opstellen van een dergelijke kerkenvisie is vormvrij – een gemeente kan zodoende samen met de partners en stakeholders zelf invulling geven aan een dergelijke kerkenvisie, die passend is bij de gemeente en aansluit bij de wensen en behoeften.

1.3 Kerkenaanpak Brabant

Naar aanleiding van het in 2013 verschenen rapport '*Heilige Huisjes*' werd een bijeenkomst georganiseerd met en voor vele betrokkenen, zoals de bisdommen Den Bosch en Breda, de Protestantse Kerk Nederland, Vereniging Brabantse Gemeenten, de provincie Noord-Brabant, erfgoedorganisaties en de Vereniging Kleine Kernen Noord Brabant (VKKNB). Partijen gaven aan zich in te willen zetten om initiatieven te ondersteunen, die leegkomende kerkgebouwen een nieuwe functie kunnen geven. In 2014 werd hiertoe door het Brabants Informatiepunt Vrijkomende Kerkgebouwen (BIVK) het Platform Vrijkomende Kerkgebouwen opgericht. De provincie Noord-Brabant faciliteert het platform en het secretariaat wordt uitgevoerd vanuit de Vereniging voor Kleine Kernen Noord Brabant.

1.4 Leeswijzer

Na de inleiding wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de opgaven in Meierijstad op het gebied van vrijkomende kerken. Tevens wordt ingezoomd op de kerken die de afgelopen jaren zijn herbestemd. Als derde wordt in dit hoofdstuk de doelstellingen en visie van deze kerkenvisie besproken. In het derde hoofdstuk wordt ingegaan op de historische ontwikkeling van de verschillende geloofsgemeenschappen door de jaren heen in de gemeente Meierijstad. Daarnaast wordt beknopt de historie van de verschillende kerken besproken. In de derde paragraaf wordt ingegaan op de kerkenpaspoorten en de paspoorten voor de begraafplaatsen.

Met elk van de geloofsgemeenschappen die in bezit zijn van cultuurhistorische waardevolle kerken die voor de eredienst in gebruik zijn, is de dialoog aangegaan en is gesproken over het toekomstbeeld van deze gemeenschappen. Hoofdstuk vier vormt het verslag van deze gesprekken. Uit de dialoog komt naar voren dat de drie parochies in meer of mindere mate in de toekomst te maken zullen blijven hebben met de doorontwikkelingsopgaven van kerken die in gebruik zijn voor de eredienst.

In hoofdstuk vijf is voor de kerken die nog in gebruik zijn voor de eredienst een beknopt ontwikkelkader opgesteld. Het afsluitende hoofdstuk zes bevat aanbevelingen en vervolgacties op deze kerkenvisie.

2. AANPAK EN DOELSTELLING KERKENVISIE

De centrale plaats die kerk en kerkgebouw in Nederland – en dus ook in Brabant – innam wordt steeds minder. De oorzaken hiervan zijn divers. Het kerkbezoek en de betrokkenheid bij kerkgenootschappen, ook in financieel opzicht, nemen af. Gevolg is dat kerkgebouwen geleidelijk overbodig worden, waardoor leegstand dreigt of soms is dit al aan de orde. De financiële situatie maakt bovendien dat instandhouding van de gebouwen (kerken en pastorieën) een steeds groter wordend probleem is. De impact van het mogelijk verdwijnen van het religieus erfgoed op de bebouwde omgeving is zeer groot.

Betekenis religieus erfgoed
Evident is dat religieus erfgoed velen raakt. Ook al gaan de meesten niet meer naar de kerk voor de eredienst of om er individueel te bidden, velen voelen zich verbonden met de kerk en hechten waarde aan het behoud ervan. Het (mogelijk) aan de eredienst onttrekken van kerkgebouwen roept veel emotie en commotie op. 'Onze' kerk moet behouden blijven, hoor je dan vaak. Soms gaat dit gepaard met sterke emotionele gevoelens

Naast de religieuze betekenis, vertegenwoordigt religieus erfgoed een grote monumentale, historische, beeldbepalende en maatschappelijke waarde. Behalve kerkgebouwen omvat religieus erfgoed ook pastorieën, patronaatsgebouwen, kloosters, kapellen, religieuze beelden en wegkruizen, begraafplaatsen en grafmonumenten. Naast dit materiele (fysieke) erfgoed is er ook een grote erfenis aan immaterieel erfgoed in de vorm van verhalen.

2.1 Opgaven Meierijstad

Meierijstad heeft een rijk religieus verleden. Naast de vele kerken, kapellen zijn er in het gebied zijn veel congregaties gesticht en kloosters gebouwd, die belangrijk zijn geweest in de ontwikkeling van onderwijs, ouderen -en ziekenzorg en organisatie van de samenleving. Maar deze rijkdom betekent ook dat er daardoor tegelijkertijd een opgave is om dit op een goede wijze 'door te geven' naar volgende generaties. Nu het religieus erfgoed zo onder druk is komen te staan en er steeds meer religieuze gebouwen overcompleet raken, is het verstandig om na te denken hoe we als gemeenschap met 'ons' erfgoed om willen gaan.

Hoewel de afgelopen jaren een aanzienlijk aantal kerken in Meierijstad aan de eredienst zijn onttrokken en herbestemd, is nog het merendeel van de kerken in gebruik voor de eredienst. Ook voor deze kerken dient nagedacht te worden over de toekomst.

Afbeelding: H. Servatiuskerk en voormalig klooster te Boerdonk

Inspiratie

Herbestemming De Boschwegse kerk in Schijndel
De Onze Lieve Vrouw van de “Heilige” Rozenkrans (1929) Boschweg 118 in Schijndel heeft in 2022 een herbestemming gekregen. Zorginstelling Philadelphia biedt zorg en dagbesteding aan mensen met een beperking. Daarnaast omvat het plan 33 zorgwoningen, dagbesteding in de vorm van horeca en winkel, zeven huizen in de pastorie en acht huizen in de pastorietuin.

Bron afbeelding: website Woudstra architecten

2.2 Doelstelling, visie en uitgangspunten

2.2.1 Hoofddoel:
Het centrale doel van deze kerkenvisie is het bevorderen van het behoud van monumentale kerkgebouwen in Meierijstad door middel van een toekomstbestendige functie.

Subdoelstellingen
Om tot dat primaire doel te geraken en met inachtneming van het bovenstaande zijn de volgende subdoelstellingen geformuleerd:

- *Borgen duurzame dialoog*
  Het opzetten en borgen van een blijvende dialoog tussen kerkeigenaren en gemeente met als doel een duurzame instandhouding van het religieus erfgoed in de gemeente. In dit kader worden er concrete procesafspraken gemaakt. Concreet kan hierbij gedacht worden aan het formaliseren van een aanspreekpunt bij de gemeente voor kerkeigenaren.
- *Agenderen van kerkenproblematiek*
  Het agenderen van het behoud en belang van kerken in het gemeentelijk beleid.
- *Benutten koppelkansen andere beleidsterreinen*
  Het verkennen van koppelkansen van religieus erfgoed naar andere beleidsterreinen en-onderwerpen (o.a. ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid, sociale cohesie, duurzaamheid) met als inzet om religieus erfgoed beter te positioneren.
- *Opzetten procesafspraken*
  Opstellen van duidelijke uitwerking procesafspraken waarin de stappen, mogelijkheden en uitdagingen van nevenbestemmen, herbestemmen, verbouwen, herstel of sloop zijn uitgewerkt.
- *Opbouwen netwerk*
  Het opbouwen van een netwerk van stakeholders die bij de zoektocht naar een toekomstbestendige functie voor een leegstaande/leegkomende kerk een meerwaarde kunnen vervullen.

2.1.2 Visie

Erfgoed heeft veel potentie. Om duurzaam behoud van cultuurhistorisch waardevolle kerken mogelijk te maken en daarnaast de kansen voor religieus erfgoed goed te kunnen benutten is een integrale benadering belangrijk door verbindingen naar andere beleidsterreinen te leggen, zodat er geen sprake is 'eilandbenadering' wordt. Dan kun je elkaar versterken. Koppelkansen liggen er op vele terreinen, onder andere op wonen en werken en erfgoedtoerisme. In die 'verbrede benadering' ligt voor de gemeente Meierijstad een belangrijke meerwaarde om de instandhouding van het religieus erfgoed te bevorderen.

Vanuit deze benadering willen we de kansen voor religieus erfgoed benutten door:

- religieus erfgoed en dan met name de monumentale kerken, te zien als **dragers van het karakter en de identiteit** van de kernen van Meierijstad;
- **behoud door ontwikkeling** als uitgangspunt te nemen bij de bescherming en instandhouding van religieus erfgoed;
- een **integrale benadering** – door aansluiting en inbedding te zoeken van (religieus) erfgoed bij andere beleidsterreinen als vrijetijdseconomie, ruimtelijke ontwikkeling en het sociale domein.

2.3 De Meierijstadse praktijk

De afgelopen jaren zijn er verschillende kerken in de gemeente Meierijstad herbestemd. In Schijndel hebben recentelijk de kerk in Wijbosch (2018), de kerk aan de Julianastraat (2019) en de kerk aan de Boschweg (2022) een nieuwe bestemming gekregen. De kerk van Wijbosch is getransformeerd tot 13 woningen in de kerk zelf en 17 grondgebonden woningen in de voormalige Pastorietuin achter de kerk. De Sint Pauluskerk aan de Julianastraat is omgebouwd van kerk tot winkel, magazijn met werkplaats en woonhuis. De kerk aan de Boschweg biedt naast dagbesteding voor mensen met een beperking onderdak aan 33 zorgwoningen. Daarnaast is er dagbesteding in de vorm van horeca en winkel, zeven huizen in de pastorie en acht huizen in de pastorietuin.

In het dorp Eerde heeft de H. Antonius Abtkerk in 2025 een gecombineerde herbestemming gekregen. In een deel van de kerk is de kapelfunctie behouden gebleven en een deel van de kerk is getransformeerd tot school. De school is deels in de kerk ondergebracht en deels in de aanbouw aan de kerk gerealiseerd. Daarnaast bestaat de aanbouw voor een deel uit appartementen.

Uitgelicht

Afbeelding: transformatieplan H. Antonius Abtkerk Eerde. Bron: website LA architecten en ingenieurs. Het project is in 2025 opgeleverd.

Ervaringen uit het veld

De afgelopen jaren zijn er verschillende kerken herbestemd in de gemeente Meierijstad. Met name de twee architecten bureaus **Woudstra architecten** (kerk Olland, kerk Wijbosch, kerk Schijndel-Boschweg) en **LA-architecten** (kerk Eerde en kerk Boskant) hebben ervaringen opgedaan met het herbestemmen van kerken in Meierijstad.

Beiden benadrukken dat in een vroegtijdig stadium het gesprek aangaan erg belangrijk is om te komen tot een herbestemming waarvoor draagvlak is in de gemeenschap. Daarnaast is het hebben van één aanspreekpunt bij de gemeente belangrijk voor het ontwikkelproces.

In het dorp Boskant is in 2021 de herbestemming de Sint Ritakerk opgeleverd. Deze naoorlogse kerk (1956) die in eigendom is van de woningbouwvereniging zijn 14 appartementen gerealiseerd.

De Goede herder kerk in Sint Oedenrode is sinds 2014 aan de eredienst onttrokken. Afgelopen jaren is voor deze kerk uit 1966 gewerkt aan de herbestemming. Het waardevolle interieur van de kerk bemoeilijkt dit proces.

2.4 Reikwijdte Kerkenvisie

Zoals hiervoor al benoemd is Meierijstad rijk aan religieus erfgoed. Naast de kerken, kloosters en kapellen kunnen ook begraafplaatsen, kerkorgels, interieuronderdelen tot dit erfgoed worden gerekend. De kerkenvisie richt zich primair op kerken (gebedshuizen). De bijdrage vanuit het rijk is primair bedoeld voor het opstellen van een visie voor kerken. Daarnaast is de problematiek van deze categorie dermate complex dat in deze visie niet in gegaan wordt op de ander categorieën religieus erfgoed.
Naast dit religieuze erfgoed heeft Meierijstad ook nog één Turkse en één Marokkaanse moskee en een koninksrijkzaal voor de Jehova getuigen.

Inspiratie

De herbestemming van de Sint Martinuskerk in Olland

Het herbestemmingplan voorzag in de realisatie van 11 woningen in de kerk. In 2025 is het project opgeleverd.

Impressie Sint Martinuskerk in Olland. Fotograaf: Bron: Woudstra Architecten.

3. RELIGIEUS ERFGOED GEMEENTE MEIERIJSTAD

In dit hoofdstuk wordt de historische ontwikkeling van het religieuze erfgoed in de gemeente Meierijstad beschreven aan de hand van een chronologisch overzicht van de stichting van de diverse kerkgebouwen.

De gemeente Meierijstad is een gefuseerde gemeente, waarbij de grenzen van parochie soms over de grenzen van de gemeente gaan. De gemeente bestaat uit in totaal dertien (kerk)dorpen, te weten Sint-Oedenrode, Schijndel, Veghel, Erp, Boerdonk, Boskant, Eerde, Keldonk, Mariaheide, Nijnsel, Olland, Wijbosch, Zijtaart. Er volgt nu een korte ontstaansgeschiedenis per dorp.

3.1 Historische ontwikkeling

Sint-Oedenrode

In de loop der eeuwen heeft Sint-Oedenrode een rijke geschiedenis gekend die sterk verbonden is met de verering van de Heilige Oda en de ontwikkeling van haar parochiële structuur. De geschiedenis begint eind de zevende eeuw, toen Oda zich vestigde op een "Rode", een open plek in het bos waar nu het Martinuskerkhof ligt. In 713 stierf Oda (volgens andere bronnen zou dit 726 moeten zijn) en werd begraven op dezelfde plek waar ze haar leven had doorgebracht. De betekenis van Oda voor de regio werd bevestigd in de vroege middeleeuwen.

Rond het jaar 1000 werd de Sint-Maartenskerk in Eerschot gesticht. In de 11e eeuw, werd de Sint-Odakerk in Sint-Oedenrode opgericht, een bedevaartkerk ter ere van de Heilige Oda. In 1103 werden de relieken van Oda overgebracht naar deze kerk en werd haar verering officieel goedgekeurd door de bisschop van Luik. In 1107 werd de parochie in Son gesticht, toegewijd aan de apostel Petrus.De 13e eeuw werd de kerk in Breugel opgericht, bediend door het Odakapittel van Sint-Oedenrode, en in 1436 werd Breugel een zelfstandige vicaris. In de 15e eeuw werden belangrijke kerkgebouwen opgericht, zoals de St. Petrus' Bandenkerk in Son, waarvan alleen de toren nog over is, en de huidige St. Genovevakerk in Breugel die van latere datum is. In 1648 werden schilderingen, beelden en altaren uit de Sint-Maartenskerk, de Sint-Odakerk en andere kapellen in de regio verwijderd. In 1808 werd een nieuwe kerk gebouwd op de plaats van de oude Odakerk.

In de 19e en 20e eeuw bleef de regio zich religieus ontwikkelen. In 1856 werd de parochie in Olland opgericht en de St. Martinuskerk werd gebouwd. In 1911 werd de parochie van Nijnsel gesticht, met de bouw van de St. Antoniuskerk en de aanleg van het processiepark. In 1915 werd in Sint-Oedenrode een nieuwe kerk gewijd aan de Heiligen Martinus en Oda. In 1934 werd de Odakapel gebouwd op de heuvel waar Oda leefde, stierf en werd begraven. In 1958 werd de St. Petrus' Bandenkerk in Son grotendeels door brand verwoest met daaropvolgend de herbouw van de kerk in 1960. In 2009/2010 werden de vijf parochies in de gemeente samengevoegd tot de nieuwe parochie Heilige Oda.

Schijndel

In de vroege middeleeuwen maakte Schijndel deel uit van het Graafschap Rode. Het dorp ontving zijn rechten volgens het recht van Sint-Oedenrode. In de 13e eeuw, na de verkoop van het Graafschap Rode aan de hertog van Brabant, werd Schijndel onderdeel van het hertogdom Brabant. Het dorp kreeg officieel de status van gemeente in 1309.

In de loop der tijd werd de heerlijkheid Schijndel meerdere malen verpand, onder andere aan de familie Van der Leck. In 1612 kochten de inwoners de heerlijke rechten af, waardoor Schijndel een hertogsdorp werd. Gedurende de 16e eeuw had Schijndel te maken met de gevolgen van de Gelderse Oorlogen, waaronder plunderingen en brandstichting door Gelderse en Staatse troepen. In 1583 werd het dorp volledig verwoest door Staatse troepen. Na 1648 maakte Schijndel deel uit van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en had het weinig economische vooruitgang. De Heilige Servatiuskerk werd gebruikt voor protestantse erediensten, waardoor de katholieke inwoners naar een kerk in

Veghel gingen. Tijdens de Franse inval in 1672 werd het dorp opnieuw geplunderd, waarna katholieken schuurkerken mochten gebruiken.
In 1795, met de Franse overheersing, kreeg Schijndel godsdienstvrijheid, en in 1814 werd de Meierij onderdeel van het Koninkrijk der Nederlanden.

Veghel

Veghel ontstond in de vroege middeleeuwen en werd in 1225 voor het eerst genoemd als *Vehchele*. De naam heeft waarschijnlijk betrekking op "lo", een oud woord voor bos, terwijl de betekenis van het eerste deel van de naam onduidelijk blijft. In 1231 werd Veghel onderdeel van het Hertogdom Brabant als deel van de Meierij van 's-Hertogenbosch, in het Kwartier van Peelland. In 1310 verleende Hertog Jan II van Brabant de parochianen het recht om de gemeentegronden te gebruiken, wat de grenzen van Veghel al deels vastlegde.

In 1648 kwam Veghel onder de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. In 1719 werd het dorp verheven tot marktvlek. Met de Franse inval in 1795 werd Veghel onderdeel van de Bataafse Republiek en later het Koninkrijk Holland. In 1825, door de aanleg van de Zuid-Willemsvaart en de Haven van Veghel, ontwikkelde het zich van een agrarisch dorp tot een industriestadje.

De geschiedenis van de Lambertuskerk in Veghel gaat terug tot 1310, toen de Lambertusparochie werd opgericht. De eerste kerk, een gotisch gebouw, bevatte adellijke graftombes, waaronder die van de familie Van Erp. De kerk werd in 1461 uitgebreid met een nieuwe toren en stond aan de andere kant van de markt, waar nu de bibliotheek is.

In 1648 werd de katholieke godsdienst verboden, en de kerk ging over naar protestanten. In de 18e eeuw werd het gebouw gebruikt voor opslag en andere functies. Gedurende deze periode kerkte de katholieke gemeenschap tijdelijk in schuurkerken, eerst in Mariaheide-Uden en later in Veghel zelf.
In 1819 werd de kerk weer aan de katholieke gemeenschap teruggegeven, maar was in slechte staat. Pas in 1822 werd ze opnieuw in gebruik genomen, hoewel ze te klein bleek voor de parochie. In 1853 werd besloten een nieuwe kerk te bouwen, ontworpen door architect P.J.H. Cuypers. De bouw begon in 1857 en de kerk werd in 1863 ingezegend.

In Veghel nam het aantal parochianen van de H. Lambertus parochie in de jaren ‘50 sterk toe, wat leidde tot de oprichting van de H. Hart parochie in 1955. De rivier de AA werd de grens tussen de twee parochies, waarbij H. Hart het zuidwestelijke deel van Veghel met 3600 parochianen verzorgde. De bouw van een nieuwe kerk begon in 1957 met een tijdelijke noodkerk die tot 1962 in gebruik bleef. In 1962 werd een grotere driebeukige kerk aan de Sluisstraat geopend, die door financiële beperkingen aanvankelijk sober was, maar later verfraaid werd met mozaïeken en een orgel.
De H. Hartkerk werd gesloten en in 2006 gesloopt. De toren bleef behouden tot de sloop in 2018.

Erp

Erp maakte oorspronkelijk deel uit van het Graafschap Rode (Sint-Oedenrode) en kwam in de 13e eeuw bij het hertogdom Brabant. Het werd bestuurlijk verbonden met Veghel, onder de heren van Erp die op Kasteel Frisselstein in Veghel woonden. Deze historische band kwam ook tot uiting in het gehucht Ham, dat zowel bij Erp als Veghel hoorde.

Erp lag aan de grens van de Meierij van 's-Hertogenbosch en grensde aan Boekel en Uden, met wie het regelmatig geschillen had over de gemeentegrenzen. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1648) behoorde Erp bij de Verenigde Nederlanden, wat leidde tot de bouw van een grenskerk in het naburige Boekel, waar de katholieke eredienst nog wel toegestaan was.
Erp bleef een zelfstandige gemeente tot 1994, toen het werd samengevoegd met Veghel. In 2017 werd Erp onderdeel van de nieuwe gemeente Meierijstad.

De bouw van de huidige St. Servatiuskerk in Erp begon op 9 mei 1843, nadat de oude kerk werd afgebroken. De bruikbare materialen van de oude kerk, zoals spanten en stenen, werden hergebruikt voor de fundering en de bouw van de nieuwe kerk, die op 16 oktober 1844 officieel werd ingewijd. De kerk werd ontworpen door architect Arnoldus van Veggel in de stijl van het neoclassicisme en

wordt ook wel een "waterstaatskerk" genoemd vanwege van Veggel's werk bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat. De kerk is een hallenkerk, waarbij de midden- en zijbeuken even hoog zijn. De torenspits van de kerk stamt uit 1897, omdat de oude toren door blikseminslag beschadigd was. Twee monumentale torenklokken, de oudste van Brabant, zijn bewaard gebleven; de grotere klok is uit 1381 en de kleinere uit 1412. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleven deze klokken gespaard.

Boerdonk

Boerdonk, oorspronkelijk een gehucht dat deel uitmaakte van Erp, is ontstaan op een hogere zandrug in het dal van de Aa. In de 15e eeuw werd het dorp genoemd als Bordonck of Bourdonck. Het dorp groeide sinds 1850 nauwelijks, maar na de oprichting van de eigen parochie in 1874, gewijd aan Sint Servatius, nam de bebouwing rondom de kerk toe.

Boerdonk had ooit een Sint-Corneliuskapel, waarschijnlijk opgericht in 1483. Deze kapel werd na 1648 gedwongen gesloten vanwege "superstitiën" (bijgeloof) en na onderzoek in 1755 verzegeld. De kapel werd rond 1870 gesloopt, maar in 2008 werd een replica ingewijd. Deze nieuwe kapel, een rietgedekt gebouwtje, bevat heiligenbeelden en biedt wandelroutes naar het natuurgebied Het Hurkske.

De Sint-Servatiuskerk in Boerdonk werd rond 1874 in neogotische stijl gebouwd door architect M.H. Verhoekx. Het orgel, geplaatst in 2005, stamt oorspronkelijk uit 1963 en kwam uit het gesloten klooster van Zijtaart.

Boskant

Boskant, gelegen op enkele kilometers van Sint-Oedenrode, kreeg in de 20e eeuw de wens voor een eigen parochie en kerk. Na plannen in 1913 en de opening van een school in 1945 werd in 1956 de Sint-Ritakerk ingewijd, ontworpen door architect H. de Vries. De eenvoudige bakstenen kerk werd gewijd aan de heilige Rita, met een relikwie ter ere van haar. De kerk heeft een rechthoekige vorm, hoge vensters, een slanke klokkentoren en muurschilderingen. In 2014 werd de kerk onttrokken aan de eredienst en in 2016 verkocht aan een woningbouwvereniging. Een nieuwe Ritakapel werd in de doopkapel ingericht, waar sindsdien de eredienst plaatsvindt.

Eerde

Eerde is het oudste kerkdorp in de gemeente Veghel en heeft een lange geschiedenis. Het dorp beschikte al in de vijftiende eeuw over een eigen Sint-Antoniuskapel, die zich in de loop der tijd tot het centrum van het dorp ontwikkelde. In de 19e eeuw werd de dorpskern van Eerde beschreven als een groot gehucht, gelegen tussen Veghel, Schijndel en Sint-Oedenrode.

Het dorp Eerde bevond zich in een vreemde situatie, aangezien het verdeeld was over drie verschillende bestuurlijke en kerkelijke gebieden: Veghel, Sint-Oedenrode en Schijndel. Deze splitsing leidde tot conflicten, zoals het langdurige juridische geschil in de 18e eeuw over het rechterlijk toebehoren van Eerde, wat te maken had met de inkomsten van het dorp.

In 1869 besloot Pastoor Jansen een nieuwe kerk te laten bouwen in Eerde, omdat de bestaande noodkerk te klein was en restauratie nodig had. Samen met financiële steun van de Eerdenaren, omliggende gemeenten en het bisdom, werd de kerk en een nieuwe pastorie gebouwd. De kerk werd ingezegend op 15 december 1872 en was een driebeukige basiliek in neo-gotische stijl. In de toren werden twee klokken geplaatst, waarvan de oudste uit 1743 dateerde. De inrichting van de kerk werd verder uitgebreid met een beschilderd priesterkoor en een hoogaltaar in 1878, en de volledige beschildering van de kerk vond plaats in 1881. In de daaropvolgende decennia werden er versieringen toegevoegd, zoals glas-in-loodramen, een kruisweg en kroonluchters.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte de kerk zwaar beschadigd, waaronder een kapotgeschoten toren. Na een tijdelijke restauratie werd in 1959 goedkeuring gegeven voor een volledige restauratie, die werd voltooid in 1961. De restauratie werd afgesloten met de aankoop van een nieuw orgel in 1973.

Keldonk

Keldonk, gelegen op een hogere dekzandrug in het dal van de Aa, heeft een geschiedenis die teruggaat tot voor onze jaartelling, met een beschermd archeologisch monument, de grafheuvel bij De Boerdonkse Kampen. De naam Keldonk wordt al vanaf circa 1300 genoemd. In de 19e eeuw, na de aanleg van de Zuid-Willemsvaart, begon het dorp te groeien, met 555 inwoners in 1890.

Oorspronkelijk maakte Keldonk deel uit van de parochie Erp, dat op flinke afstand lag. Door de groei van het dorp werd de wens om een zelfstandige parochie te stichten steeds sterker. In 1912 werd de nieuwe kerk gewijd aan de Heilige Antonius van Padua, nadat een comité naar de bisschop was gegaan voor goedkeuring. Het gebouw werd gerealiseerd met steun van de inwoners, en de parochie werd op 15 november 1912 opgericht, waarna het broederschap van de Heilige Antonius opgericht. In 1931 werd de eerste steen gelegd voor het Klooster van het Kostbaar Bloed.

Mariaheide

Mariaheide ontstond als een straatdorp langs de weg van Veghel naar Uden en bestond tot 1907 voornamelijk uit ontginningsboerderijen. Het gebied heeft oude ontginningen zoals De Weihoef en Hennenberg, waarvan de eerste al in 1473 werd vermeld. De westelijke zijde van Mariaheide werd rond 1830 grotendeels ontgonnen, mede door de Veghelse brouwersfamilie Smits.

Mariaheide werd in 1906 een zelfstandige parochie, afgesplitst van de parochie Veghel. De buurschappen De Heide, Goordonk en Driehuis, met 284 parochianen, kregen toestemming van de bisschop om hun eigen parochie te vormen. De eerste pastoor, G.C. van Haaren, bouwde op eigen kosten de kerk, pastorie en school. In 1931 werd de kerk voorzien van een toren. In 1912 stichtten de Zusters Franciscanessen het Sint-Nicolaasklooster. In 1920 werd de parochie uitgebreid met het buurtschap Duifhuis. Het 100-jarig jubileum van de parochie werd in 2006 gevierd, en sindsdien is de kerk dagelijks geopend voor bezichtiging. In 2004 werd Het Koetshuis als parochiecentrum in gebruik genomen, waar vergaderingen en activiteiten plaatsvinden.

Nijnsel

Nijnsel, gelegen aan beide zijden van de Dommel, heeft een lange geschiedenis van bewoning, met archeologische vondsten die teruggaan tot de prehistorie en de Romeinse tijd. Nijnsel ontstond rond een kapel gewijd aan Sint-Antonius-Abt, die al in de 15e eeuw werd vermeld. De kapel werd in 1648 gesloten en daarna als protestantse school gebruikt, totdat het in 1892 werd gesloopt. In de 12e eeuw stond ook Slot Ten Houte in de buurt, dat in de 19e eeuw werd afgebroken.

Nijnsel bleef tot de 20e eeuw een klein lintdorp, maar de bouw van een katholieke kerk in 1911 leidde tot de oprichting van een dorpskern. Sinds 2017 maakt Nijnsel deel uit van de gemeente Meierijstad, na de fusie van Sint-Oedenrode.

De Antonius van Paduakerk in Nijnsel, ingewijd in 1911, is een sobere bakstenen kerk ontworpen door architect L.P.J. Kooken. De keuze voor Antonius van Padua als patroonheilige komt doordat de bouwpastoor, Johannes Panken, op zijn naamdag werd geboren. Panken organiseerde de Meierijsche Bedevaart, die na 1960 verwaterde. Tegenwoordig wordt er jaarlijks een druk bezochte openluchtmis gehouden ter ere van Antonius in een klein processiepark achter de kerk, ook wel de "groene kathedraal" genoemd. De kerk heeft een vierkante toren en versieringen in gele baksteen, met een reliëf van Antonius boven de deur. In 1970 werd het interieur gemoderniseerd, waarbij de kruiswegstaties werden verwijderd.

Olland

In de middeleeuwen bestond er geen kern in het gebied, slechts verspreide boerderijen in de 'Bodem van Elde', dat bestuurlijk en kerkelijk verdeeld was. In 1314 kregen de bewoners gemeenterechten en in 1462 pootrecht, waarvoor ze een 'houtschat' betaalden. In 1802 werd de Bodem van Elde over verschillende gemeenten verdeeld. In de 19e eeuw groeide de wens voor een zelfstandige parochie. Olland werd in 1865 een zelfstandige parochie. In 1880 werd de Sint-Martinus kerk gebouwd naar ontwerp van Hendrik Jacobus van Tulder, maar deze werd in 1944 opgeblazen. In 1950 werd een nieuwe kerk gebouwd, ontworpen door Martinus van Beek. Het is een landelijk bakstenen kerkje met een zadeldak en een lage vierkante toren met een tentdak. De kerk heeft rondboogvensters. Links van de kerk ligt een begraafplaats met neogotische priesterzerken en een

calvarieberg. Voor de kerk staat een Heilig Hartbeeld uit 1926. In 2018 werd de kerk aan de eredienst onttrokken.

Wijbosch

Wijbosch is een kerkdorp dat oorspronkelijk ontstond rond 1428 als een middeleeuwse nederzetting op de overgang van hoog naar laag en drassig terrein.

Van omstreeks 1428 tot 1850 heeft in Wijbosch een *kapel van Sint-Antonius Abt* bestaan. In 1836 waaide het torentje van het dak en in 1850 werd de kapel gesloopt, nadat de restanten ervan aan de gemeente waren verkocht. De parochie van Wijbosch werd in 1884 opgericht, afsplitsend van de Sint-Servatiusparochie in Schijndel. In 1944 werd de kerk tijdens de Tweede Wereldoorlog verwoest, maar in 1952 werd de nieuwe Sint-Servatiuskerk ingewijd. De architect van de nieuwe kerk was Johannes van Halteren, en het gebouw is in neo-romaanse stijl met een kruisvorm. In 1986 werd tegenover de oude kapel een nieuwe Sint-Antoniuskapel gebouwd.

Zijtaart

Zijtaart is ontstaan langs dekzandruggen bij de Aa, met een landschap dat grotendeels werd bepaald door de beek de Aa en haar zijbeken, die het gebied ontwaterden. Het drassige land rondom het dorp werd in de 19e eeuw ontgonnen, wat resulteerde in het kenmerkende populierenlandschap.
Zijtaart werd officieel een kerkdorp in 1872, toen het zich afsplitste van de Sint-Lambertusparochie van Veghel. De kerk van het nieuwe dorp bevat nog steeds het torenkruis van de oude Veghelse parochiekerk. In 1901 stichtten de Zusters Franciscanessen het klooster Huize Cecilia, dat in 2005 sloot.
Het gebied rond Zijtaart bestond voor 1872 uit vier verspreid liggende gehuchten, waaronder Biezen, Doornhoek, Zijtaart en Zondveld. De parochiekerk werd tussen deze gehuchten gebouwd, dicht bij het gehucht Zijtaart, dat zijn naam aan de parochie gaf. De dorpsontwikkeling vond vooral plaats rond de kerk, en in de 19e en 20e eeuw breidde het dorp zich uit.

3.2 Kerkgebouwen in gebruik voor eredienst en herbestemd

Franciscusparochie

De Franciscusparochie is in 2013 ontstaat uit een fusie van negen geloofsgemeenschappen.

Sint Servatiuskerk te Erp

Om de huidige kerk te kunnen bouwen is de oude kerk van Erp in zijn geheel afgebroken, waarbij spanten en stenen zijn hergebruikt voor de nieuwe kerk. De Sint Servatiuskerk in Erp is in 1843-1844 ontworpen door Arnoldus van Veggel. De Waterstaatskerk is ontworpen in barok-classisistiche bouwstijl. Het pand is opgetrokken vanuit een driebeukig schip onder zadeldak met dakruiter. De torenspits is uit 1897. Deze spits is een ontwerp van P.J.H. Cuypers, een vierkante gekoepelde toren op de westgevel, welke een vroegere spits verving die door blikseminslag afbrandde. De kerk heeft de rijksmonumentenstatus. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Sint Servatiuskerk te Boerdonk

Al in 1852 wilden de gelovigen in Boerdonk een eigen parochie stichten. In 1869 startte de parochie waarna begonnen werd aan de bouw van de eigen kerk. De Sint Servatiuskerk te Boerdonk is in 1869-1871 gebouwd onder leiding van architect M.H. Verhoeckx. Het pand is in neogotische bouwstijl onder zadeldak, met aan de zuidzijde een vierkante klokkentoren met achtkantige naaldspits, opgetrokken met bakstenen gevels en gestucte kruisgewelven. Er bevinden zich gebrandschilderde glas-in-lood vensters met bladmotieven. De kerk is aangewezen tot gemeentelijk monument. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: Sint Servatius te Boerdonk

Sint Antonius van Padua kerk te Keldonk

De Sint Antonius van Padua kerk te Keldonk is in 1912 ontworpen door architect J. Margry. De kerk is in neoromaanse bouwtrant opgetrokken onder zadeldak met bakstenen gevels en naastgelegen toren onder achtkantige torenspits. Het interieur bestaat uit een tongewelf. De kerk is aangewezen als gemeentelijk monument. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: Sint Antonius van Padua te Keldonk

Onze Lieve Vrouw van Goede Raad te Mariaheide

De kerk van Onze Lieve Vrouw van Goede Raad te Mariaheide is in 1909 ontworpen door architect J.H.H. van Groenendael. De kerk is in versoberde neogotische bouwstijl opgetrokken in baksteen onder zadeldak . Het is een driebeukige kruiskerk met een lang middenschip van vier traveeën en lagere zijschepen onder lessenaarsdak. Van oorsprong is het een religieus complex met pastorie, koetshuis, klooster, school en onderwijzerswoning. De kerk is aangewezen als Rijksmonument. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: OLV van Goede Raad te Keldonk

Sint Lambertuskerk te Veghel

De Sint Lambertuskerk in Veghel is in 1856 – 1862 ontworpen door architect P.J.H. Cuypers en was de eerste grote kerk van deze architect. De kerk is een driebeukige kruisbasiliek in neogotische stijl met westtoren en kooromgang met kapellenkrans. Het vormt een religieus complex met de pastorie, klooster met kapel en het achterliggende kerkhof met calvarieberg. De kerk is aangewezen als Rijksmonument. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: Sint Lambertus te Veghel

Sint Lambertuskerk te Zijtaart

De Sint Lambertuskerk in Zijtaart is in 1872 ontworpen door architect H.J. van Tulder. De kerk is een neogotische pseudobasiliek met toren. Het vormt een religieus complex met de pastorie, Heilig Hartbeeld en begraafplaats. De kerk is aangewezen als gemeentelijk monument. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: Sint Lambertus te Zijtaart

Antonius Abt kerk te Eerde

De Antonius Abtkerk in Eerde is in 1872 ontworpen door architect H.J. van Tulder. De kerk is een driebeukige basilicale kerk zonder transept met koor van twee traveeën en driezijdige sluiting. Het kerkgebouw heeft een toren met ingesnoerde torenspits. De kerk is aangewezen als gemeentelijk monument. In 2025 is de kerk (voor een deel) herbestemd en zal een deel van de kerk opnieuw worden ingezegend.

Afbeelding: Antonius Abt kerk te Eerde

Heilig Hart van Jezus te Veghel

De Heilig Hart van Jezuskerk in Veghel werd in 1962 gebouwd. Het kerkgebouw is in 2006 gesloopt, waarbij de toren blijft behouden. Deze werd in 2018 echter ook gesloopt.

Afbeelding: H. Hart van Jezus te Veghel

Parochie Heilige Michaël

Heilige Servatiuskerk te Schijndel

De Heilige Servatiuskerk te Schijndel bestaat uit een gotische toren en een in 1839 – 1840 gebouwde kerk in Waterstaatstijl. De kerk is opgetrokken in baksteen in een driebeukige plattegrond met een uitgebouwde traptoren. De kerk is aangewezen als Rijksmonument. Het ensemble bestaat inmiddels tevens uit een kerkplein met bevrijdingskapel en Heilig Hartbeeld. De kerk is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: H. Servatiuskerk te Schijndel

Sint Servatiuskerk te Wijbosch

In 1884 kreeg Wijbosch een eigen parochiekerk, deze werd in 1944 verwoest. De huidige Sint Servatiuskerk is in 1952 ontworpen door architect J. van Halteren. Het gebouw heeft de gemeentelijke monumentenstatus. De kerk is opgetrokken vanuit kruisvormige plattegrond, een toren ontbreekt. De kerk is opgetrokken in sobere neoromaanse bouwtrant. Het kerkgebouw is in 2013 aan de eredienst onttrokken. In 2019 is de kerk getransformeerd tot 13 woningen.

Afbeelding: Sint Servatiuskerk te Wijbosch

Onze Lieve Vrouw van de Heilige Rozenkranskerk te Schijndel

De Onze Lieve Vrouw van de Heilige Rozenkranskerk te Schijndel werd in 1929 gebouwd in het gehucht Boschweg door architectenbureau Liempd & Donders, waarna de kerk in 1955 werd uitgebreid met een toren en doopkapel. Het gebouw is aangewezen als gemeentelijk monument. Het kerkgebouw is in 2013 aan de eredienst onttrokken. In 2022 is de kerk herbestemd tot 33 zorgwoningen en biedt onderdak aan dagbesteding voor mensen met een beperking.

Afbeelding: OLV van de H. Rozenkranskerk te Schijndel

Sint Pauluskerk te Schijndel

De Sint Pauluskerk aan de Julianastraat is gebouwd in 1963 en bood plaats aan zo'n 1100 parochianen. Dit was een moderne kerk met vrijstaande toren. Door de ontkerkelijking werd de kerk al gauw te groot en is uiteindelijk in 1994 gesloopt waarbij de toren bleef staan en in 1995 vervangen door een veel kleinere kerk. Ook deze kerk werd uiteindelijk in 2013 aan de eredienst onttrokken en is later herbestemd tot winkel, magazijn met werkplaats en woonhuis.

Afbeelding: Sint Pauluskerk, Bron: Reliwiki

Parochie Heilige Oda

Heilige Martinuskerk te Sint-Oedenrode

De Martinuskerk te Sint-Oedenrode is in 1912 – 1915 door W.Th. van Aalst in neogotische bouwstijl. Deze kerk verving een kerk uit 1808, waarbij het hoogkoor van een nog oudere kerk uit 1498 behouden bleef. Dat deel is aangewezen als Rijksmonument. Het vormt een complex met achtergelegen kerkhof. Het kerkgebouw is op dit moment in gebruik voor de eredienst.

Afbeelding: Heilige Martinuskerk te Sint Oedenrode

Antonius van Paduakerk te Nijnsel

De Antonius van Paduakerk te Nijnsel is in 1911 door architect L.P.J. Kooken en ontworpen in neoromaanse bouwstijl. Het is een sobere eenbeukige kerk onder zadeldak met rechtgesloten koor en een eenlaagse sacristie onder schilddak. De kerk vormt een ensemble met bedevaartskapel en Heilig Hartbeeld. De kerk is aangewezen als Rijksmonument.

Afbeelding: Antonius van Padua te Nijnsel

Sint Martinuskerk te Olland

In 1865 werd Olland een zelfstandige parochie waarna in 1880 een kerk gebouwd werd, welke in 1944 werd verwoest. De Sint Martinuskerk werd in 1952 ontworpen door M. van Beek. Het gebouw heeft de gemeentelijke monumentenstatus. Het bakstenen kerkgebouw onder zadeldak heeft een lage vierkante toren onder laag tentdak. De kerk vormt een ensemble met begraafplaats, calvarieberg en Heilig Hartbeeld. De kerk werd in 2018 aan de eredienst onttrokken en is in 2025 ontwikkeld tot een appartementencomplex.

Afbeelding: Sint Martinuskerk te Olland

Sint Ritakerk te Boskant

De Sint Ritakerk in Boskant werd in 1955 door architect H. de Vries ontworpen. Het gebouw is een sober eenvoudige bakstenen kerk onder zadeldak. De kerk is in 2014 aan de eredienst onttrokken en is herontwikkeld tot wooncomplex.

Afbeelding: Sint Ritakerk te Boskant

Overig kerkgebouwen:

- Goede Herderkerk, Sint-Oedenrode, Mgr. Bekkersplein (hervormde kerk)
- Kapel Veghel (congregatiekapel)
- Protestantse kerk Veghel (De Protestantse gemeenschap heeft de kerk verkocht. De kerk staat momenteel leeg in afwachting van herbestemming.
- Knoptorenkerk Sint-Oedenrode (hervormde kerk, herbestemd).
- Hervormde kerk Erp (gesloopt)
- Johannes Evangelistkerk (Veghel, gesloopt)
- Sint-Pauluskerk Schijndel (deels gesloopt, herbestemd)

3.3 Kerken- en begraafplaatsenpaspoorten

Kerkenpaspoorten

Van zestien kerkgebouwen/kloosterkapellen is een 'kerkenpaspoort' opgesteld. Hierin staat alle relevante informatie per object inzichtelijk bij elkaar. Elk paspoort biedt inzicht in o.a. de eigendomssituatie, ruimtelijke situering, monumentale status, eventuele archeologische waarden, eventueel aanwezige onderzoekrapporten (bijvoorbeeld rapport Monumentenwacht) e.d. Zo is een kerkenpaspoort een praktische onderlegger bij een toekomstig herbestemmings- of verbouwplan van een kerkgebouw.

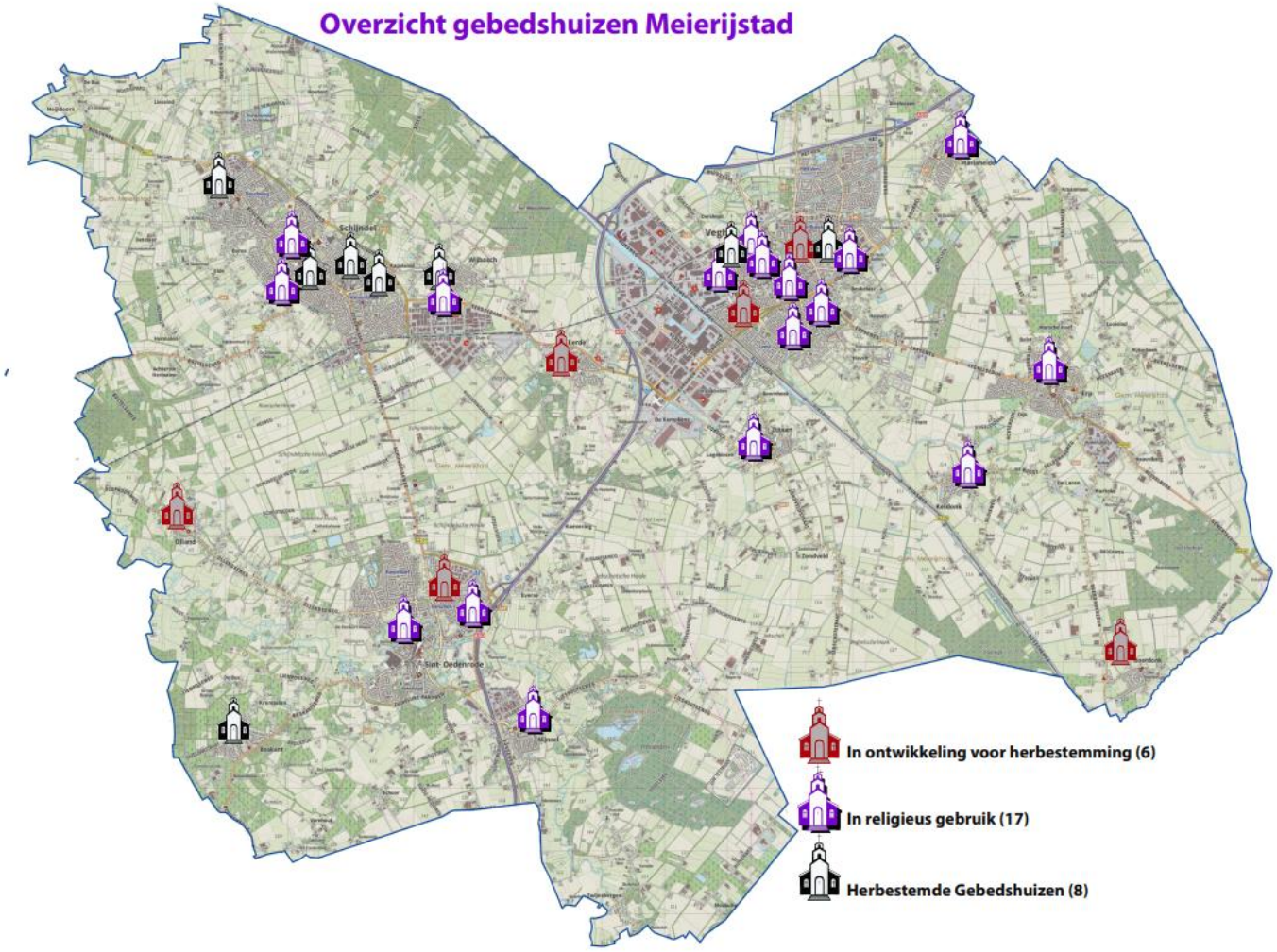
Kerkgebouw		Plaats
R.K. Sint Servatius	Kerkstraat 1	Erp
R.K. Antonius van Padua	Morgenstraat 55	Keldonk
O.L.V. van Goede Raad	Pastoor van Harenstraat 42	Mariaheide
Antonius van Padua	Lieshoutseweg 9-9a	Nijnsel
Kapel St. Barbara en Annahof	Eerdsebaan 1a	Wijbosch
Servatiuskerk	Markt 17	Schijndel
Kapel St. Jozefklooster	Pastoor van Erpstraat 1	Schijndel
Knoptorenkerk	Kerkdijk Noord 8	Sint Oedenrode
Heilige Martinuskerk	Kerkplein 47a	Sint Oedenrode
Moskee An-Nour	Beatrixsingel 1b	Veghel
Sint Lambertuskerk	Deken van Miertstraat 2	Veghel
Kapel Zusters Franciscanessen	Deken van Miertstraat 8	Veghel
Koninkrijkszaal	Evertsenstraat 3	Veghel
PKN kerk	Hoofdstraat 53	Veghel
Heilig Hart van Jezuskerk	Vondelstraat 9	Veghel
Sint Lambertuskerk	Pastoor Clercxstraat 69	Zijtaart

Paspoorten begraafplaatsen

In veel gevallen is er een begraafplaats aanwezig. Voor deze kerkenvisie zijn alle begraafplaatsen geïnventariseerd en voorzien van een 'paspoort' waarin relevante algemene informatie en bijzonderheden in een overzicht zijn gezet.

Begraafplaats		Plaats
R.K. Sint Servatius	Ottenstraat 19	Erp
R.K. Begraafplaats	Rietbeemdweg 15	Schijndel
R.K. Martinus	Kerkplein 47a	Sint Oedenrode
R.K. Begraafplaats	Pastoor van Schijndelstraat 35	Boerdonk
R.K. Begraafplaats	Berkstraat 48a	Boskant
H. Antonius Abt	Den Binnen 1a	Eerde
H. Antonius van Padua	Morgenstraat 55	Keldonk
OLV van goede raad	Pastoor van Haarenstraat 38	Mariaheide
R.K. Antonius van Padua	Lieshoutseweg 9a	Nijnsel
R.K. H. Martinus	Pastoor Smitsstraat 44	Olland
Joodse begraafplaats	Uranus/Noorderkroon	Schijndel
R.K. Begraafplaats	Kerkstraat 4b	Wijbosch
R.K. Begraafplaats	Boschweg 118	Schijndel
R.K. Begraafplaats	Hertog Jan II laan 67	Schijndel
Openbare begraafplaats	Zandkantsestraat	Schijndel
Knoptoren	Kerkdijk-Noord	Sint Oedenrode
Lambertuskerk	Deken van Miertstraat	Veghel
Zuidergaard	Zuidergaard 1	Veghel
Heilig Hart	Vondelstraat 9	Veghel
Franciscanessen	Stationsweg 36	Veghel
Congregatie Zusters van Liefde	Eerdsebaan 3	Wijbosch
Sint Lambertus	Pastoor Clercxstraat 69	Zijtaart
Cecilia Franciscanessen	Pastoor Clercxstraat 52	Zijtaart

Het kerkenlandschap van Meierijstad

4. DIALOOG: PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE

Eén van de achterliggende ideeën van de Rijksoverheid bij het formuleren van het beleid *'Erfgoed telt. De betekenis van erfgoed voor de samenleving'* is het bevorderen van de dialoog tussen de eigenaren van het religieus erfgoed en betrokken burgers en organisaties. Hierdoor kan er een breed draagvlak ontstaan voor een toekomstbestendig behoud en beleefbaar maken van religieus erfgoed.

Er zijn verschillende opvattingen over het eigendom van de kerk. Een aantal heeft een uitgesproken mening dat de kerk van de gemeenschap is (wie dat dan ook zijn), omdat in het verleden het kerkgebouw onder andere door bijdragen uit de geloofsgemeenschap is opgericht. Formeel-juridisch ligt het duidelijk anders: het kerkbestuur is eigenaar, waarbij binnen de rooms-katholieke kerk ook nog de instemming van het bisdom nodig is om tot functiewijziging van het kerkgebouw over te gaan, de kerk aan de eredienst te onttrekken en/of te verkopen.

Het gesprek aangaan is cruciaal om vrijkomende kerkgebouwen succesvol te kunnen doorontwikkelen, met respect voor ieders opvatting. Door de dialoog op gang te brengen tussen stakeholders wordt ook gebouwd aan een netwerk. Het is belangrijk dat men elkaar weet te vinden in geval een kerk een andere functie gaat krijgen. Communicatie is hierbij het sleutelwoord. Uit de praktijk blijkt dat vroegtijdige communicatie een van de belangrijkste succesbepalende factoren is in het herbestemmingstraject van kerkgebouwen.

4.1 Dialoog aangaan

Allereerst zijn gesprekken gevoerd met de kerkeigenaren. Zij zijn namelijk als eigenaar de principaal, met name als het gaat om het toekomstig gebruik van hun kerk. Zij geven aan of een kerk voor de eredienst in gebruik blijft of niet. Formeel is dit helder geregeld, maar de praktijk is genuanceerder. Er is voortdurend sprake van een wisselwerking. De kerk kan niet zonder de gemeenschap en vice versa.

Met de eigenaren van de kerkgebouwen die momenteel een religieuze functie vervullen zijn gesprekken gevoerd over het toekomstig gebruik en de knelpunten en kansen die zij zien naar de toekomst toe.

Het gaat om vertegenwoordigers van de volgende partijen:

- Franciscusparochie Veghel
- Parochie Heilige Oda Sint-Oedenrode
- Parochie H. Michael Schijndel

4.2 Toekomst geloofsgemeenschappen

4.2.1 Algemeen

Uit de gevoerde gesprekken komt naar voren dat voor alle kerkengemeenschappen geldt dat er een terugloop is van het aantal kerkleden. De coronapandemie heeft dit proces versneld, doordat er geen of kleinere fysieke kerkdiensten plaatsvonden. Daarvoor in de plaats zijn de digitale streamingdiensten gekomen. Van deze digitale faciliteiten is ook dankbaar gebruik gemaakt. De geloofsgemeenschappen vergrijzen snel en de jonge aanwas is beperkt. Dit heeft ook zijn weerslag op de inzet van vrijwilligers. De meeste gemeenschappen 'drijven' met name op vrijwilligers en gezien de verdergaande vergrijzing maakt dit de gemeenschappen kwetsbaar voor de nabije toekomst. Als er ingezoomd wordt per geloofsgemeenschap is het beeld divers. Hieronder per kerkgemeenschap een kort overzicht:

4.2.2 R.K. Franciscusparochie

De Franciscusparochie is per 22 september 2013 ontstaan uit negen parochies die samen besluiten verder te gaan onder de naam 'Franciscusparochie'. Negen geloofsgemeenschappen, drie in Veghel en 6 in de kerkdorpen Erp, Boerdonk, Keldonk, Eerde, Zijtaart en Mariaheide.

Huidige situatie
Op dit moment vallen de volgende kerken onder de Franciscusparochie: de H. Lambertuskerk in Veghel, de Heilige Antonius van Padua in Keldonk, de St. Servatiuskerk in Boerdonk, de O.L V. van Goede Raad in Mariaheide, de Sint Lambertus kerk in Zijtaart, de H. Hart Johanniskerk in Veghel. De Sint Antonius Abtkerk in Eerde en de H. Johanniskerk in Veghel Zuid zijn recentelijk verkocht. De Antonius Abtkerk wordt verbouwd tot school met behoud van kapelfunctie. De H. Johanniskerk is gesloopt en op de locatie is nieuwbouw gerealiseerd ten behoeve van zorgwoningen.

Voor de kerken in Boerdonk, Keldonk en Mariaheide geldt dat er door de lokale gemeenschap in samenspraak met de parochie eerste gesprekken en inventarisaties zijn gestart om gezamenlijk na te denken over de toekomst van de kerken en mogelijke toekomstige bestemmingen te verkennen. Hierbij wordt nadrukkelijk de opgaven en behoeft van de lokale gemeenschappen meegenomen. Voor de kerk in Zijtaart worden op dit moment geen concrete acties ondernomen als het gaat om herbestemming omdat er nog behoorlijke aantallen kerkgangers de beide kerken bezoeken. De H. Hart- Johannis kerk in Veghel is reeds gesloopt.

Toekomstvisie
In 2022 heeft de Franciscusparochie een toekomst visie voor de geloofsgemeenschappen en de kerkelijke gebouwen opgesteld. Gezien de ontwikkelingen met betrekking van de ontkerkelijking is heeft het bisdom oor de lange termijn vastgesteld dat uiteindelijk (indien mogelijk en levensvatbaar) twee kerkgebouwen in de parochie voor vieringen in stand worden gehouden. Dit zijn de Lambertuskerk in Veghel en de Sint Servaas kerk in Erp. Voor de andere kerken geldt per kerk gekeken zal worden wat de levensvatbaarheid is van het in stand houden van de kerkgebouwen. Hierbij wordt gekeken naar het pastoraal team, het kerkbezoek en de beschikbaarheid van vrijwilligers.
Uitgangspunt voor de parochie bij herbestemming van een kerk is om te zoeken naar een functie die de lokale gemeenschap ten goed komt.

4.2.3. Parochie H. Oda Sint- Oedenrode
In 2010 zijn de vijf parochies in Sint Oedenrode samengevoegd tot één parochie: de Heilige Odaparochie. Daarna zijn in 2012 de parochies van Son en Breugel ook deel gaan uit maken van de H. Oda parochie.

Huidige situatie
De afgelopen jaren zijn verschillende kerken van de parochie aan de eredienst onttrokken. De parochie H. Oda bestaat, in de gemeente Meierijstad, uit de kerkgenootschappen in Sint- Oedenrode, Nijnsel, Boskant en tot voor kort ook Olland en Eerschot. Deze laatste is onlangs pas aan de eredienst onttrokken, van het proces rondom deze kerksluiting (kerkgebouw De Goede Herder) hebben we geleerd. Rondom de gang van zaken weet iedereen in het dorp wel wat er speelt. In Nijnsel is er een bewustwording van de lopende situatie. De staat van onderhoud is een kwestie van het opbouwen van fases, de kosten lopen op (er is onlangs een rapport van de Monumentenwacht waarin er veel moet gebeuren) maar vooralsnog lukt het nog om deze kerkgebouwen te behouden. Omdat sommige van deze kerkgebouwen de status rijksmonument hebben, kunnen kosten voor onderhoud gesubsidieerd worden uitgevoerd. Hierover is onlangs nog contact geweest met Rick Jonkers van het bouwbureau van het Bisdom. Het kerkgebouw in Sint-Oedenrode is en blijft voor de toekomst in ieder geval het centrum en de hoofdkerk.

Toekomstvisie
Uit het gesprek met de parochie komt naar voren dat het steeds moeilijker wordt om het aantal vrijwilligers die van groot belang zijn voor de parochie op peil te houden. In de kleinere kernen is vaak een gemeenschapsgevoel aanwezig, wat mogelijk verdwijnt als men naar een andere kerk moet. Het ‘interesseert’ men dan niet wat er in die andere kern gebeurt met het kerkgebouw. Maar ook het onderhoud voor bijvoorbeeld begraafplaatsen wordt door vrijwilligers gedaan, dit moet wellicht op termijn worden uitbesteed wat natuurlijk (meer) geld kost. Er is in de regio veel import van bewoners, door de groei van bedrijven in het verleden Philips of bijvoorbeeld het ziekenhuis. Daardoor mist men soms de

verbondenheid en de behoefte tot een (vrijwillige) bijdrage in de (kerk)gemeenschap. Dit wordt een steeds groter probleem.
In de beleidsnotitie “In vertrouwen onderweg” heeft de parochie haar visie op de toekomst gegeven. Het bestuur van de parochie concludeert dat de gestaag doorzettende ontkerkelijking gevolgen heeft voor de pastorale en bestuurlijke ontwikkeling. De gevolgen daarvan zijn ook in onze parochie zichtbaar geworden en ondermijnen nu al, maar ook op langere termijn nog meer de vitaliteit en dus het voortbestaan van onze parochiegemeenschap. Desondanks heeft de parochie de visie en ambitie om ook in de toekomst een vitale geloofgemeenschap te blijven. Voor de toekomst betekent voor de kerkgebouwen en andere vastgoedeigendommen dat er operationele doelen zijn geformuleerd:

- Er wordt een onderzoek ingericht en uitgevoerd naar de mogelijkheden van het toekomstige gebruik en de exploitatie van de kerkgebouwen, pastorieën, devotiekapellen, parochiecentra en grondpercelen welke in het bezit zijn van de parochie.
- Er wordt een onderzoek gedaan naar de inzet van zonnepanelen en alternatieven voor een duurzame en energie besparende verwarming van de kerken, pastorieën en parochiecentra.
- In of in de directe omgeving van de Genovevakerk in Breugel wordt een nieuw parochiecentrum gerealiseerd op basis van een package deal met de gemeente Son en Breugel en met instemming van het Bisdom.
- In Son wordt door een lokale werkgroep onder verantwoordelijkheid van het parochiebestuur een devotiekapel gebouwd op basis van een door het parochiebestuur goedgekeurde bouwopdracht.
- Er wordt een onderzoek gedaan naar de multifunctionele inzet van de Martinuskerk. Het onderzoek heeft betrekking op technische- en financiële aspecten en op de exploitatie.

(bron: beleidsnotitie In vertrouwen onderweg, parochie Heilige Oda 6-12-2023)

St. Martinuskerk Sint Oedenrode, bron: beeldbank RCE

4.2.4 Parochie H. Michaël Schijndel

Sinds 1 januari 2013 vormen de vierkerklocaties van de kerkdorpen Den Dungen, Gemonde, Schijndel en Sint-Michielsgestel één nieuwe parochie. De hoofdkerk en het secretariaat van de parochie zijn gevestigd in Schijndel.

Huidige situatie
In Schijndel (want dat is het enige kerkgebouw binnen de Michaëlparochie dat valt binnen de gemeente Meierijstad) hebben we één kerkgebouw, de Heilige Servatiuskerk, en dat zal nog wel lange tijd zo blijven. In 2013 zijn er in één klap drie kerkgebouwen aan de eredienst onttrokken. De Onze Lieve Vrouwe van den

Rozenkrans kerk aan de Boschweg in Schijndel, de Sint Pauluskerk in Schijndel en de Sint Servatiuskerk in Wijbosch zijn op 30 juni 2013 aan de eredienst onttrokken en binnen korte tijd verkocht. Nu zijn er woningen in gemaakt.

Bijzonderheden
De parochie heeft in totaal 9 begraafplaatsen (een begraafplaats is wat anders dan een kerkhof). Er is beleid ontwikkeld als het gaat om risico inventarisatie en -evaluatie. Wanneer de risico's te hoog worden, zoals bij het onderhoud van heggen en bomen, dan besteden wij dit uit aan derden. Voor wat betreft de toekomst van sommige begraafplaatsen is het beleid duidelijk: de grafakte wordt aangegaan voor 20 jaar, met verlenging van 10 jaar dus in totaal maximaal 30 jaar. Daar is in 1992 mee begonnen.

Toekomstvisie
Naar de toekomst toe blijft de Heilige Servatiuskerk voor de eredienst behouden. Deze kerk staat er bouwkundig goed bij, en door de SIM-regeling wordt het exterieur goed onderhouden. Daarnaast is de financiële positie van de parochie goed door de verkoop van verschillende kerken de afgelopen jaren.

Afbeelding: Toren Heilige Servatiuskerk Schijndel

5. ONTWIKKELKADER KERKEN

5.1 INLEIDING

Uit de dialoog tussen de gemeente en de kerkeigenaren is naar voren gekomen dat de drie parochies in meer of mindere mate in de toekomst te maken zullen hebben met de doorontwikkelingsopgaven van kerken die in gebruik zijn voor de eredienst. Voor de kerken die nog in gebruik zijn voor de eredienst is een beknopt ontwikkelkader opgesteld.

5.2 FRANCISCUSPAROCHIE

5.2.1 ONTWIKKELKADERS KERK KELDONK

Objectgegevens

Naam	: St. Antonius van Padua
Adres	: Morgenstraat 55
Postcode	: 5469 GC
Plaats	: Keldonk
Bouwjaar	: 1912
Ontwerper	: Margry, J.C.F.
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: Neo-Romaans

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto St. Antonius van Padua en omgeving

Afbeelding: uitsnede bestemmingsplan "Keldonk". Bron: ruimtelijkeplannen.nl

Bestemmingsplan

De locatie van de sint Antonius van Paduakerk maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan "Keldonk". De kerk heeft als bestemming "Maatschappelijk".

Cultuurhistorische waarden

De H. Antonius van Padua in Keldonk heeft de status van gemeentelijk monument. Op de Cultuurhistorische waardenkaart van de voormalige gemeente Veghel wordt het centrum van Keldonk aangeduid als historisch dorpsgebied. De aangrenzende pastorietuin wordt aangeduide als historische groenstructuur van hoge waarde.

Afbeelding: uitsnede cultuurhistorische waardenkaart voormalige gemeente Veghel

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

Verdere uitgangspunten:

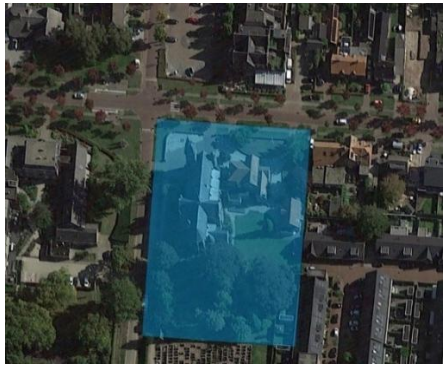
- behoud kerk
  Een belangrijks aspect bij dit kerkgebouw is de centrale ligging in het dorp en het daarmee samenhangend beeldbepalend karakter van de locatie.
- de ruimtelijke karakteristiek van de pastorietuin dient zoveel mogelijk behouden te blijven.
- behoud van ensemble kerk, pastorie en tuin.
- mogelijk knelpunt: de ruimte rondom de kerk biedt beperkt ruimte voor parkeren

5.2.2 ONTWIKKELKADERS KERK MARIAHEIDE

Objectgegevens

Naam	: Onze Lieve Vrouw van Goede Raad
Adres	: Pastoor van Haarenstraat 42
Postcode	: 5464 VG
Plaats	: Mariaheide
Bouwjaar	: 1912
Ontwerper	: J. van Groenendael
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: neogotisch

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto van Onze Lieve Vrouw van Goede Raad-kerk en omgeving

Afbeelding: Uitsnede bestemmingsplan 'Kom Mariaheide'

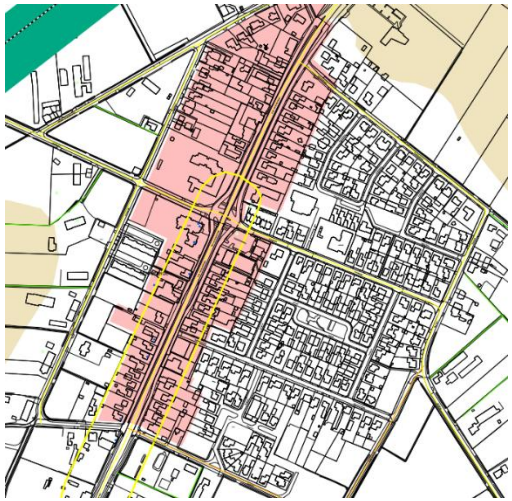
Bestemmingsplan

De locatie van de Onze Lieve Vrouw van Goede Raad kerk maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan 'Kom Mariaheide'. De kerk heeft als bestemming "Maatschappelijk".

Cultuurhistorische waarden

De kerk heeft de status van rijksmonument. De kerk is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de stichting van nieuwe kerkdorpen in het kader van de ontginning van oostelijk Noord-Brabant. Het gebouw heeft architectuurhistorische waarde wegens materiaalgebruik en ornamentiek en vanwege de plaats in het oeuvre van de architect Van Groenendael. Het is tevens van belang vanwege de gaafheid van het interieur, een afspiegeling van het werk van Brabantse ateliers. Het heeft ensemblewaarde wegens de situering die van belang is voor het aanzien van het dorp Mariaheide en als essentieel onderdeel van het geheel. Het gebouw is van belang wegens gaafheid van interieur en exterieur (Bron: Redengevende omschrijving RCE).

Op de Cultuurhistorische waardenkaart van de voormalige gemeente Veghel wordt het centrum van Mariaheide aangeduid als historisch dorpsgebied.

Het belangrijkste aspect bij dit kerkgebouw wordt gevormd door de centrale ligging in het dorp en het daarmee samenhangend beeldbepalend karakter van de locatie.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

Verdere uitgangspunten:

- behoud kerk
  Een belangrijks aspect bij dit kerkgebouw is de centrale ligging in het dorp en het daarmee samenhangend beeldbepalend karakter van de locatie.
- de ruimtelijke karakteristiek van de pastorietuin dient zoveel mogelijk behouden te blijven.
- behoud van ensemble kerk, pastorie en tuin.

5.2.3 Ontwikkelkaders kerk Zijtaart

Objectgegevens

Naam	: Sint- Lambertuskerk
Adres	: Pastoor Clercxstraat 69
Postcode	: 5465RD
Plaats	: Zijtaart
Bouwjaar	: 1872
Ontwerper	: Tulder, H.J. van
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: neogotisch

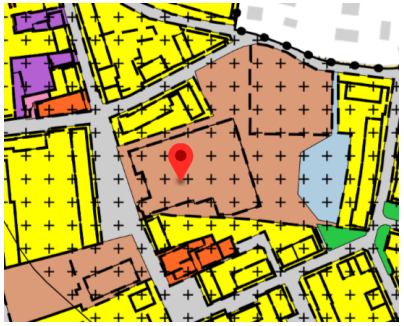

Afbeelding: Sint – Lambertuskerk in Zijtaart

Locatie verkenning

Afbeelding: Luchtfoto Sint- Lambertuskerk en omgeving

Afbeelding: uitsnede bestemmingsplan *'Zijtaart'. Bron: ruimtelijkeplannen.nl*

Bestemmingsplan

De locatie van de Lambertuskerk maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan 'Zijtaart'. De kerk heeft als bestemming "Maatschappelijk".

Cultuurhistorische waarden

De Sint Lambertuskerk heeft de status van gemeentelijk monument.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

Verdere uitgangspunten:

- en belangrijks aspect bij dit kerkgebouw is de centrale ligging in het dorp en het daarmee samenhangend beeldbepalend karakter van de locatie.
- de ruimtelijke karakteristiek van de pastorietuin dient zoveel mogelijk behouden te blijven.
- behoud van ensemble kerk, pastorie en tuin.

5.2.4 Ontwikkelkaders St. Servatiuskerk Erp

Objectgegevens

Naam	: St. Servatiuskerk
Adres	: Kerkstraat 1
Postcode	: 5469 BM
Plaats	: Erp
Bouwjaar	: 1844
Ontwerper	: A. van Veghel
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: Waterstaatsstijl (barok klassicisme)

Afbeelding: St. Servatiuskerk in Erp

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto St. Servatius en Omgeving

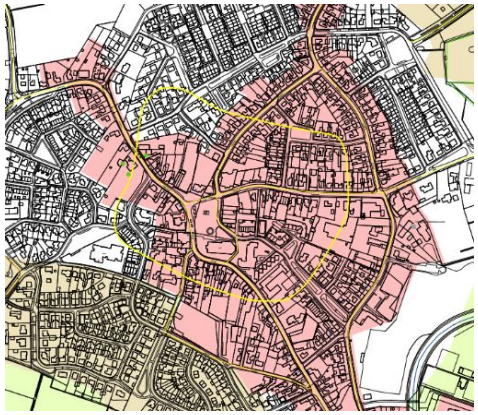
Afbeelding: uitsnede bestemmingsplan Erp bron: ruimtelijkeplannen.nl

Bestemmingsplan

De locatie van de St. Servatiuskerk maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan “Erp”. De kerk heeft als bestemming “Maatschappelijk”.

Cultuurhistorische waarden

De St Servatiuskerk in Erp heeft de status van rijksmonument.

Afbeelding: uitsnede cultuurhistorische waardenkaart voormalige gemeente Veghel

Cultuurhistorische waardenkaart

Op de Cultuurhistorische waardenkaart van de voormalige gemeente Veghel wordt het centrum van Erp aangeduid als historisch dorpsgebied.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

Verdere uitgangspunten:

- een belangrijks aspect bij dit kerkgebouw is de centrale ligging in het dorp en het daarmee samenhangend beeldbepalend karakter van de locatie.
- beperkte ruimte voor parkeren rondom de kerk

5.3 PAROCHIE HEILIGE ODA

5.3.1 Ontwikkelkaders St. Antonius van Paduakerk Nijnsel

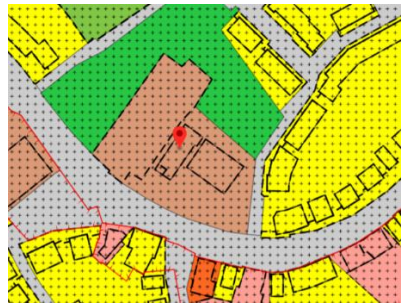
Objectgegevens

Naam	: St. Antonius van Paduakerk
Adres	: Lieshoutseweg 11
Postcode	: 5492HR
Plaats	: Nijnsel
Bouwjaar	: 1911
Ontwerper	: Kooken, L.J.P.
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: Neo-Romaans

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto van de Sint Antonius van Padua en omgeving

Afbeelding: uitsnede bestemmingsplan Nijnsel Bron:www.ruimtelijkeplannen.nl

Afbeelding: Sint Antonius van Paduakerk

Bestemmingsplan

De locatie van de St. Antonius van Paduakerk maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan 'Nijnsel'. De kerk heeft als bestemming "Maatschappelijk".

Cultuurhistorische waarden

De St Antonius van Padua in Nijnsel heeft de status van rijksmonument.

Waardering

De parochiekerk is van algemeen belang als object en in samenhang met de andere onderdelen van het complex. Zij heeft cultuurhistorische waarde als herinnering aan de opkomst van kleine katholieke parochies in het begin van de twintigste eeuw en als bedevaartsplaats. Zij heeft architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van relatief ongebruikelijke neoromaanse bouwkunst en als representant van de bouwkunst van de architect L.P.J. Kooken en de wijze waarop hij afstand neemt van de neogotiek. Zij is gaaf behouden en is zeldzaam als voorbeeld van een twintigste-eeuwse bedevaartsplaats.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

Verdere uitgangspunten:

- een belangrijks aspect bij dit kerkgebouw is de centrale ligging in het dorp en het daarmee samenhangend beeldbepalend karakter van de locatie.
- de ruimtelijke karakteristiek van de pastorietuin dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

5.3.2 Ontwikkelkaders Knoptorenkerk Sint-Oedenrode

Objectgegevens

Naam	: Knoptorenkerk
Adres	: Kerkdijk Noord 8
Postcode	: 5491 AR
Plaats	: Sint- Oedenrode
Bouwjaar	: 1808
Ontwerper	: Hubert
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: Neo-Classicisme

Afbeelding: Knoptorenkerk en omgeving

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto Knoptorenkerk en omgeving

Afbeelding: uitsnede bestemmingsplan
Bron: www.ruimtelijke plannen.nl

Bestemming

De locatie van de Knoptorenkerk in Sint-Oedenrode maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan “Sint-Oedenrode Oost”. De kerk heeft als bestemming “Maatschappelijk”.

Cultuurhistorische waarden

De Knoptorenkerk in Sint-Oedenrode heeft de status van rijksmonument.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

De kerk en de landschappelijke waardevolle omgeving dient als ensemble behouden te blijven.

5.3.4 Ontwikkelkaders St. Martinuskerk Sint-Oedenrode

Objectgegevens

Naam	: St. Martinuskerk
Adres	: Kerkplein 47
Postcode	: 5492 AW
Plaats	: Sint-Oedenrode
Bouwjaar	: 1915
Ontwerper	: Aalst, W. Th. van
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: Neo-Gotisch

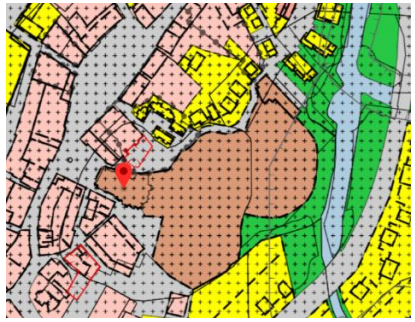

Afbeelding: St. Martinuskerk

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto van de St. Martinuskerk en omgeving

Afbeelding: uitsnede bestemmingsplan "centrum, herziening 2013"
Bron: ruimtelijkeplannen.nl

Bestemmingsplan

De locatie van de St. Martinuskerk maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan "Centrum, herziening 2013". De kerk heeft als bestemming "Maatschappelijk

Cultuurhistorische waarden

De St. Martinuskerk in Sint-Oedenrode heeft de status van rijksmonument.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

Aandachtpunt: beperkte buitenruimte aanwezig

5.4 PAROCHIE H. MICHAEL

5.4.1 Ontwikkelkader H. Servatius Schijndel

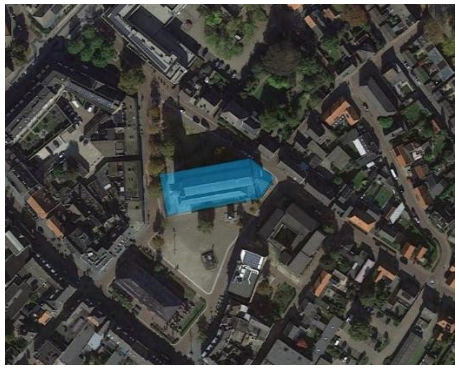

Afbeelding: H. Servatiuskerk Schijndel

Objectgegevens

Naam	: H. Servatiuskerk Schijndel
Adres	: Markt 17
Postcode	: 5482 NE
Plaats	: Schijndel
Bouwjaar	: 1840
Ontwerper	: Essens, H.
Gebruik	: Religieus
Bouwstijl	: Neoclassicistisch

Locatieverkenning

Afbeelding: luchtfoto van de H. Servatiuskerk met omgeving

Bestemmingsplan

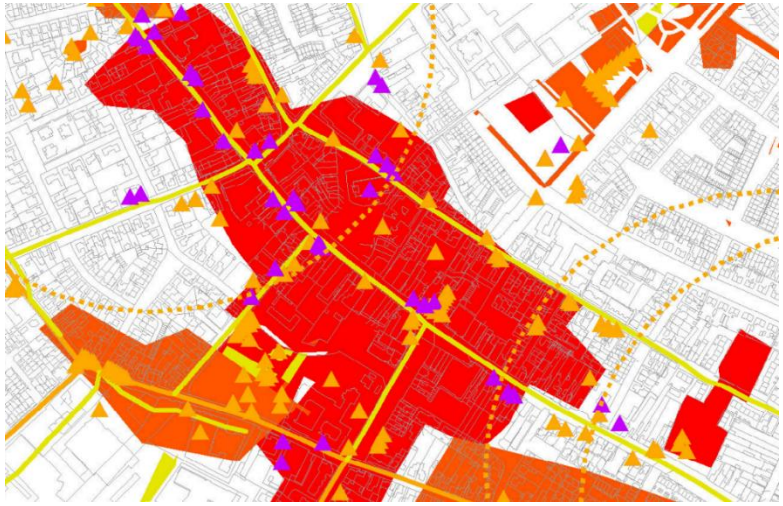
Gegevens onbekend

Cultuurhistorische waarden

De St. Servatiuskerk in Schijndel heeft de status van rijksmonument.

Cultuurhistorische waardenkaart

Op de Cultuurhistorische waardenkaart van de voormalige gemeente Schijndel wordt het centrum van Schijndel aangeduid als cultuurhistorisch vlak van hoge waarde.

Afbeelding: uitsnede Cultuurhistorische waardenkaart vlg. gemeente Schijndel. De h. Servatiuskerk ligt in een gebied met hoge historische stedenbouwkundige waarden.

Randvoorwaarden en uitgangspunten

Gelet op de monumentale status, de technische staat en ruimtelijke mogelijkheden van de kerk, dient te worden uitgegaan van behoud van de kerk. Omdat het kerkgebouw deel uit maakt van een ensemble van gebouwen dient bij toekomstige herontwikkelingsplannen aansluiting gezocht te worden bij dit ensemble en de historische stedenbouwkundige structuur.

6 AANBEVELINGEN EN VERVOLGACTIES

6.1 Vervolg participatieproces

Open dialoog blijven houden
Dit kerkenperspectief is niet een eindpunt. Integendeel, het moet het startpunt zijn van een voortdurende dialoog tussen gemeente, (kerk)eigenaren en andere stakeholders. Door met elkaar in gesprek te blijven kan in gezamenlijkheid worden gewerkt aan de toekomst van het religieus erfgoed. Door open en eerlijk naar elkaar te zijn, kan men van elkaar leren en onderling kennis en kunde uitwisselen, maar kunnen ook eventuele frustraties, twistpunten of tegenstrijdige belangen vroegtijdig worden herkend. Met zo'n groot aanbod en grote diversiteit aan religieus erfgoed is onderling vertrouwen en samenwerking onmisbaar voor een succesvolle en toekomstbestendige instandhouding en ontplooiing van het religieus erfgoed. Alle partijen zullen daaraan hun bijdrage moeten leveren en daar voldoende tijd in willen investeren.

Koesteren van vrijwilligers
Vrijwilligers zijn essentieel bij de instandhouding van de geloofsgemeenschap en hun religieus erfgoed. De enthousiaste en betrokken inzet van vrijwilligers, ieder met eigen vaardigheden en deskundigheden, is onmisbaar. Vrijwilligers stellen hun tijd, kennis en daadkracht ter beschikking voor allerlei werkzaamheden en activiteiten. Hun inzet is onbetaalbaar terwijl zij tegelijk ook zorgen voor sociaal draagvlak in de omgeving. Het is dan ook van belang, om deze cruciale groep te waarderen.

6.2 Behoud door ontwikkeling

Behoud door ontwikkeling is een belangrijk uitgangspunt van monumentenzorg. Verval is namelijk onvermijdelijk wanneer een gebouw geen functie meer vervult. Het zoeken naar toekomstbestendig (neven)gebruik van het religieus erfgoed is dan ook een voorwaarde voor behoud van religieus erfgoed. Voor kerkgebouwen is er zelfs een speciale financiële regeling in het leven geroepen die wordt aangeboden door het Nationaal Restauratiefonds. De zogenaamde 'Kerken Nevenfunctie-Lening' biedt een financieringsmogelijkheid voor werkzaamheden die de gebruiksmogelijkheden van het kerkgebouw verruimen. De lening kan daarnaast ook worden ingezet voor duurzaamheidsmaatregelen en herbestemmingskosten, zoals onderzoeken en haalbaarheidsstudies. Kosten voor roerende (niet nagelvast verbonden) interieuronderdelen, onderhoud en restauratie vallen buiten deze regeling.

6.3 Aandacht voor funerair erfgoed

Het funerair erfgoed is in verschillende opzichten eveneens een lastige categorie. De grafrechten zijn vaak al lang vervallen, waardoor het onderhoud van deze graven onvoldoende in beeld is. De zichtbare ouderdom van deze grafmonumenten draagt echter bij aan de beleving van deze historische graven en de begraafplaats in zijn totaliteit. Restauratie dient daarom ook terughoudend te gebeuren. Daarnaast zijn begraafplaatsen in de eerste plaats een plek voor nabestaanden en naasten van de overledenen, waarin zij in alle rust en privacy hun dierbaren kunnen herdenken. Dit doel dient te allen tijde voorop te staan. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed beveelt daarom aan begraafplaatsen in gebruik te houden, met aandacht voor hedendaagse afscheidsrituelen. Meer aandacht voor de begraafplaatsen kan echter een positief effect hebben op het behoud. Onbekend maakt immers onbemind. Aandacht voor deze grafmonumenten kan worden gegenereerd door bijvoorbeeld de verhalen te vertellen van de personen achter die bijzondere graven. Vaak betreft het namelijk personen die belangrijk zijn geweest voor Meierijstad Ook via publicaties kan aandacht en draagvlak voor funerair erfgoed gecreëerd worden. Een voorbeeld van een stichting die zich inzet voor het behoud en de bekendheid van funerair erfgoed is het Kenniscentrum Funerair Erfgoed (Dodenakkers.nl).

Paspoorten kerkhoven en begraafplaatsen
Als eerste aanzet voor toekomstig beleid met betrekking tot kerkhoven en begraafplaatsen is in het kader van de kerkenvisie een inventarisatie gemaakt van de begraafplaatsen en kerkhoven. In bijlage III zijn de paspoorten van de begraafplaatsen en kerkhoven opgenomen. Met het oog op behoud van een plek voor rust en reflectie kan gezocht worden naar koppelkansen met andere onderwerpen, zoals "Brede welvaart".

6.4 Koppel de kerkenvisie aan het Omgevingsplan (Omgevingswet)

Kerken vormen vaak waardevolle 'ankerpunten' van historische stedenbouwkundige structuren in wijken en dorpen. Door deze (cultuurhistorische) ruimtelijke kwaliteiten als basis (uitgangspunt) voor ruimtelijke ontwikkelingen te nemen ontstaat gelaagdheid, wat bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving. De cultuurhistorische waarden van de kerk en de omgeving van de kerk vormen randvoorwaarden van toekomstige doorontwikkeling van kerken. In de bijgevoegde kerkenbiotopen zijn deze waarden van de kerken in beeld gebracht.

De (ruimtelijke) cultuurhistorische waarden uit o.a. de kerkenbiotopen kunnen als belangrijke input gebruikt worden voor het toekomstige Omgevingsplan van de gemeente. In de Omgevingswet wordt de omgeving van monumenten als beschermingswaardig geacht (gemeentelijke zorgplicht).

6.5 Verduurzaming kerkgebouwen

In het kader van deze kerkenvisie is door verschillende kerkeigenaren meerdere malen het verduurzamen van kerkgebouwen ter sprake gebracht. Dit niet alleen om de eigen energierekening nog enigszins beperkt te houden, maar ook om een bijdrage te leveren aan het realiseren van klimaatdoelen. Voor kerkgebouwen geldt dat, net zoals voor de meeste monumenten, bepaalde ingrepen in het gebouw niet zo maar zijn toe te passen. Het is voor het verduurzamen van kerkgebouwen van belang vooraf te weten wat de randvoorwaarden zijn en wat men beoogt te bereiken. Vragen die in dat verband van belang zijn:

- wat is het (toekomstige) gebruik kerk en wat is de gebruiksintensiteit? Het maakt bijvoorbeeld heel wat uit of het kerkgebouw alleen in het weekend wordt gebruikt, of dat er ook doordeweeks volop activiteiten in het kerkgebouw plaatsvinden.
- welk ambitieniveau op het gebied van verduurzaming wordt gewenst (en is dat realistisch)?
- welk comfort wordt gewenst (en is dat realistisch)?
- welke budgetten zijn er beschikbaar c.q. benodigd?
- wat zijn erfgoed-/monumentwaarden waarmee rekening moet worden gehouden?
- wat is de bouwtechnische en bouwfysische stand van het gebouw in het algemeen en specifieke bouwdelen in het bijzonder?
- wat is de staat van de installaties?
- zijn er binnenkort ingrijpende onderhoudswerkzaamheden of een (grootschalige) restauratie nodig, zodat werk met werk kan worden gemaakt?
- Kunnen er alvast quick wins worden bereikt, die geen effect hebben op het monument en die eigenlijk zonder al te veel moeite en geldelijke inzet kunnen worden gerealiseerd?
- welke mogelijkheden voor verduurzaming biedt de omgeving? Kan aangesloten worden bij andere initiatieven in de buurt?

Op basis van een eerste ideevorming rond het verduurzamen van het kerkgebouw, waarbij nadrukkelijk ook de monumentale en technische aspecten worden meegewogen, kan vervolgens een verduurzamingsopzet worden opgesteld. Daarin worden onder meer de uitgangspunten en de kaders voor de verduurzamingsopgave nader beschreven.

Daarna zal er een inhoudelijke en specifieke verduurzamingsrapportage moeten worden gemaakt, waarvoor een gespecialiseerd bureau dient te worden ingeschakeld. Op de website van het Nationaal Restauratiefonds staan gespecialiseerde bureaus vermeld die ervaring hebben met het verduurzamen van monumentale gebouwen.

Verder geldt in zijn algemeenheid dat het verstandig is om werk met werk te maken. Dus als er toch al restauratie- of innovatiewerkzaamheden staan gepland, is het verstandig om dan tegelijkertijd ook goed te kijken naar verduurzamingsmaatregelen. Daaraan voorafgaand is dan wel een degelijk bouwhistorisch onderzoek nodig, zodat de erfgoedkwaliteiten al in het voortraject duidelijk staan benoemd. Daarbij is het belangrijk om adviseurs in de arm te nemen die zowel kennis en deskundigheid hebben op het gebied van verduurzaming en tevens kennis en ervaring hebben met (het omgaan met)

erfgoed. Bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en/of het provinciaal steunpunt voor monumentenzorg kan hieromtrent informatie verkregen worden.

6.6 Praktijklessen van herbestemming kerkgebouwen

Onderzoek de vraag

Onderzoek het gewenste programma en achterhaal daarbij de vraag achter de vraag. Verken daarbij ook het mogelijke programma, want wat gewenst wordt, is lang niet altijd haalbaar.

Ken uw stakeholders

Rondom een kerkgebouw zijn velerlei partijen betrokken die elk een eigen legitieme blik op het kerkgebouw hebben. Denk daarbij met name aan de religieuze partijen als de voormalig eigenaar, de nieuwe eigenaar, betrokken burgers, overheden en erfgoedpartijen.

Breng perspectieven en waarden in beeld

Verschillende partijen hebben een eigen perspectief op een kerkgebouw en definiëren van daaruit een eigen set aan waarden. Zo zullen velen een kerk zien als een huis van het Woord en Gebed, terwijl anderen een kerkgebouw vooral zien als economisch vastgoedobject. Die perspectieven en waarden kunnen botsen. Breng deze daarom goed in beeld.

Leer het gebouw kennen

Het is belangrijk het gebouw goed te begrijpen in termen van vorm, grootte/omvang en typologie. Is de kerk een zaalkerk, dat wil zeggen redelijk rechttoe rechtaan, of staan er bijvoorbeeld veel kolommen ‘in de weg’ en zijn er vele zijbeuken?

Inventariseer de staat van dienst

Uiteraard is het van belang om een goed beeld te krijgen van een aantal praktische zaken: het eigenaarschap, de staat van onderhoud, de eventuele restauratieachterstand van het gebouw, het gebruik en de functionaliteiten. Denk daarbij bijvoorbeeld ook aan een kerkhof dat een belemmerende factor kan zijn bij herbestemming.

Houd rekening met de locatie

De toekomstige mogelijkheden voor een kerkgebouw in een demografisch/economisch krimpgebied zijn anders dan de opties in een groeigebied. Ook het formaat van de kerk bepaalt daarbij de mogelijkheden.

Ontwikkel een visie op de nieuwe kerk

Met kennis van de plek en de betekenis van het gebouw kan een ontwerper een visie ontwikkelen die richting geeft aan de verbouwing. In kwalitatieve zin moet het uitgangspunt zijn dat de ingreep een beter gebouw oplevert dan er stond. Het is niet alleen een zaak van het technisch accommoderen van functies, maar het gaat om het creëren van nieuwe betekenis. In de kern is het een artistieke opgave en niet slechts een technische puzzel.

Maak een passend ontwerp

Zijn de ambities in balans met wat redelijkerwijs van een gebouw gevraagd mag worden? Zijn er alternatieve benaderingen denkbaar? Kunnen bijvoorbeeld de zijbeuken benut worden zodat nieuwe toevoegingen niet nodig zijn. Of blijft juist de schil van de kerk intact en kunnen daarbinnen elementen worden toegevoegd. In technische zin is de energiehuishouding een belangrijke factor. Moet er verwarmd of gekoeld worden? En hoe zit het met het verversen van lucht? En moet het totale kerkgebouw van alles voorzien worden, of slechts voor bepaalde onderdelen?

Bereken kosten, opbrengsten, exploitatie- en financieringsmogelijkheden

Financieel is de herbestemming van een kerkgebouw altijd een flinke puzzel. De toekomstige geldstromen bepalen veel: is er straks een eigenaar/belegger met

huurders of is de nieuwe eigenaar ook de gebruiker? Wordt er dus gestuurd op financieel rendement (aanschafkosten + verbouwingskosten versus huuropbrengsten) of op liquiditeit?

Werk met professionele, gepassioneerde en betrokken mensen

Dit laatste punt vormt feitelijk het vertrekpunt van handelen. Ontwikkelen is een zaak van lange adem en kan alleen maar slagen met professionele, gepassioneerde en betrokken mensen. Bevlogenheid maakt dat doorgezet wordt. Ondanks de moeilijkheden die zich voordoen. En die moeilijkheden zullen zich voordoen. Maar achteraf, zo leert de praktijk, overheerst vrijwel altijd blijdschap en voldoening.

Bron: *Restaureren en herbestemmen van religieus erfgoed, BOEi (2016)*
De handreiking is een initiatief van BOEi, Stadsherstel Amsterdam, de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen (VBMK), Future for Religious Heritage (FRH) en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).